

Pogum za eksperiment

Finalisti za Delovega kresnika Roman Katarine Marinčič v izbrušenem zamahu

Roman *Po njihovih besedah*, ki ga od izida spremljajo izjemne pohvale literarnih kritikov, je aprila prejel nagrado kritičko sito, ki jo podeljuje Društvo slovenskih literarnih kritikov za najboljše slovensko literarno delo katerekoli zvrsti, o zmagovalcu pa odločajo vsi člani društva z glasovanjem.

Kresnik

MAJA MEGLA

Kaj so doslej zapisali kritiki? Anja Radaljac v *Pogledih* meni, da imamo opravka z »literarno mojstrovino, kakršne v slovenskem literarnem prostoru še leta nismo imeli«. Dodaja, da se ji je redkeje (ali sploh še nikoli) zgodilo, da bi naletela na besedilo, ob katerem

ne bi našla nobene pomanjkljivosti. »Da sta gostota in lepota teh stavkov trenutno v slovenski literaturi najbrž neponovljivi,« je v IJUD Literatura zapisal Aljoša Harlamov. Zanj je »roman izpisan v avtoričnem prepoznavnem slogu, ki je izbrušen, privzdigljen in patinast, detajliran, skorajda manierističen, da teče vedno po robu patetike in sentimentalizma, ki pa jima skoraj nikoli ne zapade«.

Pohvalne so bile tudi besede Gabriele Babnik v *Delu*: »Na tako čutno, plastično ter hkrati patinasto govorico (temu ustrezno so opisani tudi ženski liki) naletimo, kar zadeva slovenski milje, le še pri pesnikih, kot sta Miljana Cunta ali Robert Simonišek.« In v *Dnevniku Tanja Lesničar - Pučko*: »V tej bastardni postmodernistični žanrski mešanici naredi lok s kakšnih tristo let staro tradicijo diderotovskega razsvetljenskega romana ... to pa počne z izjemno premišljeno zgradbo in predvsem svojsko tankočutnostjo, ki ji v slovenski književnosti ni para.«

Zapletena in suverena zgradba

V romanu fiktivni pisatelj prepleta tri zgodbe iz treh avtobiografskih zapisov: velikega arheologa (Heinrich Schliemann), pisca pustolovskih romanov (Karl May) ter šefa protiočevalne službe v drugi polovici 20. stoletja. Vsaka pripoved ima svojo obliko: o protiočevalcu je v prozi, posamezni deli arheologove zgodbe so v verzih (heksameter, elegični distih), zgodba o Karlu Mayu je kot gledališki dramski tekst. Navdih za takšno mešanje žanrov je avtorica našla v razsvetljenskih romanih (Diderot, Sterne) in njihovi eksperimentalnosti, ki jo je na novo odkrilo sodobno romanopisje. Te tri pripovedi družijo razmislek o lažnivosti oziroma resnicoljubnosti avtobiografiji.

Pisateljica je nedavno v intervjuju povedala, da jo pri zgodbah zanima predvsem človeška psihologija, med literarnimi tradicijami pa najvišje ceni razsvetljensko, ker je premogla pogum, da se je

ustvarjalno in brez sramu zgedovala po starejših književnostih. Za eksperimenti književnosti 18. stoletja po njenem mnenju stojita široka izobrazba in poznavanje tradicije, zato je v teh umetninah toliko erudicije in sproščenosti.

Obilje dosedanjih nagrad

Pisateljstvo jo je zaznamovalo že v otroštvu. Opazovala je očeta Andreja Hienga, čigar pisateljsko življenje se ji je zdelo najlepše od vseh: veliko si sam, sedi, razmišlja in si po svoji volji odmerja čas.

Poleg tega, da na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je doktorirala iz opusa Honoréja de Balzaca, poučuje francosko književnost 18. in 19. stoletja, je doslej izdala štiri romane in zbirko kratkih zgodb, za svoja dela pa doslej prejela tri nagrade: kresnika, Dnevnikovo fabulo in kritičko sito.

Prvenec *Tereza* (1989) je družinska saga z ženskimi liki (sebične matere, ki zapusti otroka,

moškemu povsem vdane ženske, ki živi le v gospodinj-sko-materinskem okolju, ter brezdelne salonske dame). Drugi roman *Rožni vrt* (1992) parodira ljubzenski roman, v njem pa avtorica karikira ženske, ki hrenijo po življenju vzorne gospodinje, po nesamostojne in hrenenijo po možu. Za roman *Prikrita harmonija* (2001) je leta 2002 prejela nagrado kresnik, v njem pa se prepletajo zgodbe oseb pred, med in po prvi svetovni vojni, na Dunaju, v Trstu, Ljubljani in na Dolenjskem. Ljubzenska zgodba se razplete šele na koncu romana, vendar je potisnjena v ozadje. Bistvene so usode posameznikov, medčloveški odnosi, ki se kažejo v izrednih situacijah, kot je vojna. Sledila je še zbirka kratke proze *O treh* (2005), za katero je leta 2007 prejela Dnevnikovo fabulo.

Edini očitivec, ki vojne ne potlači v podzavest

James Nachtwey, vojni fotograf Od danes je v Cankarjevem domu na ogled razstava njegovih del Priča

Februarja lani je ameriški *Time* objavil novico, da je bil njihov dolgoletni fotografski sodelavec James Nachtwey ranjen med političnimi protesti na Tajskem. Zadeli so ga v nogo, je poročala urednica fotografije Kira Pollack. Kroglja je prebila mišico, a na srečo ni zadela kosti. Zato je Nachtwey že čez nekaj trenutkov vstal in začel fotografirati. »Takšen pač je,« je komentirala dogodek.

LENART J. KUČIČ

Fotografi le redko postanejo novica. O Nachtweyevi rani pa niso pisali samo številni tradicionalni in spletni mediji, ampak so se uredniki fotografije celo prerekali, kdo vse si je smel prilastiti znanega

fotografa kot »rednega sodelavca« ali celo »člana uredništva«. Nachtweya namreč uvrščajo med redke vizualne novinarje, ki je postal skoraj močnejša blagovna znamka kot mediji, pri katerih je objavljali, ali agencije, za katere je fotografiral.

O fotografiji je začel razmišljati med vojno v Vietnamu, je povedal v biografskem dokumentarcu *Vojni fotograf* (*The War Photographer*, 2001). Poslušal je politike, ki so govorili o velikih uspehih njihovih enot in prepričevali Američane, da je njihova vojna pravična. Toda fotografije pogumnih vojnih fotografov in zgodbe novinarskih dopisnikov so prinašale drugačne podobe. Ameriški vojaki so bili hkrati žrtve in morilci, zlomljeni posamezniki in okrutni mučitelji. In Nachtwey je bil prepričan, da so prav te podobe pomagale ustaviti vojno in prepričati ameriško jav-

nost, da ne smejo več verjeti svojim politikom.

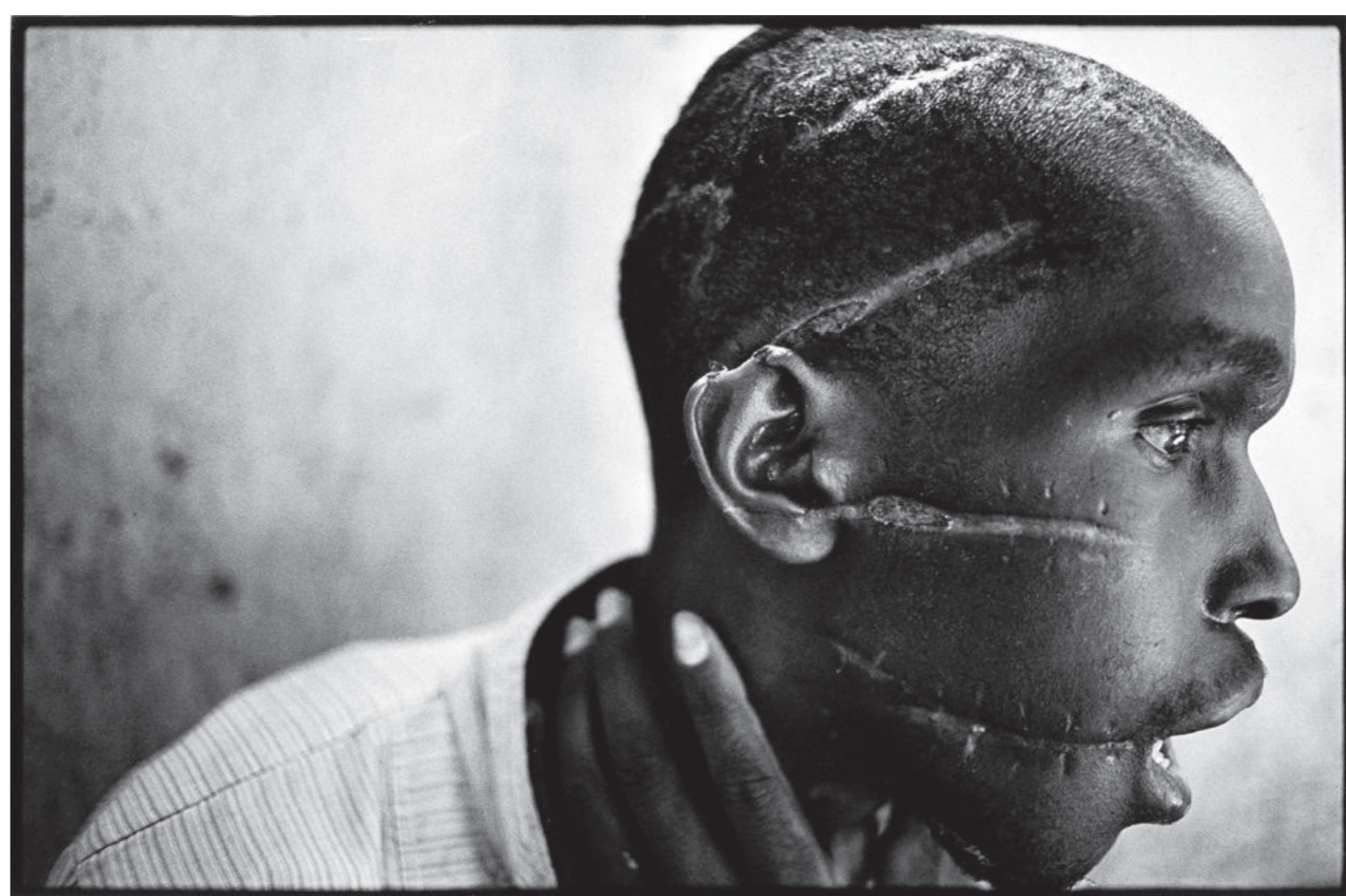
Poslanstvo

Mladi fotograf je našel svoje poslanstvo. Hotel je postati priča, ki bo od blizu spremljala podobe vojne, bolezni in nepotrebnega umiranja, ki jih vzdržuje predvsem naša neobčutljivost za trpljenje drugega. To ni bil samo idealizem, je včeraj povedal med predavanjem, s katerim je v Cankarjevem domu pripravil občinstvo na odprtje razstave *Priča/Witness* (V Galeriji Kresija bo razstavljen še njegov kolaž *Zrtev/The Sacrifice*). Zanj je fotografiranje dolžnost, saj je vojni fotograf edini očitivec, ki vojne ne potlači v podzavest, jezo, obup ali grenkobo, ampak jo pokaže javnosti. Le javnost, ki se ob pogledu na njegove fotografije ne obrne stran, pa lahko morda ustavi najbolj nečloveško divjanje človeške narave.

Nachtwey v svojih knjigah in nastopih pogosto odgovarja na podobna vprašanja. Ali ni delo vojnih fotografov samo izkoriščanje tuje tragedije, iz katerega se napajajo komercialni mediji in fotografov ego? Ali ni razgaljanje izstradanih, pohabljenih, ranjenih in mučenih teles samo voajerizem in brezčutno poseganje v tujo intimno? Ali niso njegove kompozicijsko popolne in tehnično dovršene fotografije le estetizacija nečesa, kar ne bi smelo biti »lepo« niti v likovnem smislu?

Intimne podobe

Na takšne očitke ne odgovarja z besedami, ampak ponuja svoje fotografije. Tako neposrednih in intimnih podob ni mogoče ujeti, če te fotografirani ne sprejmejo. Če nočejo, da poveže njihovo zgodbo in

James Nachtwey: *Preživeli iz taborišča smrti Hutuicev*, fotografija leta World Press Photo 1995

ni zaupajo. Ljudje takoj začutijo, če jih spoštujete, če ohranite njihovo dostojanstvo tudi v trenutkih največje nesreče in nemoči, je povedal Nachtwey. Hkrati lahko fotografije vplivajo na gledalca samo takrat, ko

jih začuti – ko ga prepričajo z vsebino, sporočilom, čustvi in vidnim učinkom. In če jih je pripravljen obveščati medij, ki mu bralci zaupajo.

Njegovo ljubljansko sporočilo je bilo enako tistemu, ki ga je pred

več kot desetimi leti povedal v filmu *Vojni fotograf*: človeške narave ne moremo spremeniti, lahko pa preprečimo njeno razdivjanje. Čeprav je bil od takrat še nekajkrat ranjen in je njegov fotografski

objektiv izostril na tisoče novih žalostnih pogledov, ki jih prinašajo vedno nove vojne, lakote in bolezni, ki bi jih lahko preprečili. Če se le dovolj ljudi ne bi obrnilo stran.

»Prispela sem do konca ulice«

Vita Mavrič, šansonjerka Po petnajstih letih se nocoj začneja in poslavlja znameniti festival *La Vie en Rose*

Drevi bo občinstvo še zadnjič napolnilo Gallusovo dvorano ljubljanskega Cankarjevega doma, da bi prisluhnili festivalu šansona. Na teh večerih so se zvrstili različni izvajalci, tako geografsko kot generacijsko, in ponudili različne vpoglede, kaj vse je in kaj bi lahko bil sodobni šanson; od swinga do rapa, od zlate dobe slovenske popevke do sodobnih kantavtorjev. Festival je vsa leta z ekipo skrbno pripravljala Vita Mavrič, ki napoveduje odhod.

ZDENKO MATOZ

Kakšno je bilo zadnje slovensko desetletje za šanson?

To so bila dobra leta. Ponosna sem tako na *La Vie en Rose* kot na številne izvrstne avtorje, interprete ... Saj skoraj ne vem, kdo je bil večji entuziast! Trudili smo se, da bi bil festival širokoma glasbeno-literarnega značaja. Spremembe so bile na neki način posledica lastnega razvoja. Festival je na stežaj odprl vrata vsem, ki imajo kaj povedati, raziskal in dotaknil se je klasičkov šansona, glasbenega teatra, kantavtorjev, najboljše iz sveta slovenske popevke, klasičkov in sodobnih pesnikov, žanrskih odmikov v jazz, etno ...

Predstavljali ste tudi mlade in neuvpeljavljene glasbenike.

Res je. To je bil osnovni motiv. Slovenija je po mojem neizčrpen vir izvrstnih in zanimivih ustvarjalcev.

Kar nekaj večerov ste namenili slovenskim ustvarjalcem: Bojana Adamiču, Mojmirju Sepetu in Juretu Robežniku.

Lani pa Franetu Milčinskemu - Ježku, ob njegovih stoletnicah. Tematski večeri so se mi prav tako zdeli nočni. Znanje in veščine morajo potovati iz generacije v generacijo.

Slovenski smo imeli in še imamo kar nekaj odličnih avtorjev pa tudi izvajalcev popularne glasbe, ki bi jo lahko uvrstili med šanson.

Ko izpostavimo enega, zapostavimo drugega in to se mi ne zdi prav. Tudi sicer se mi zdi ta umetna delitev nepotrebna. Na popularno glasbo in šanson, ki pa naj ne bi bil popularen, ali kako?

Je šanson rahlo pozabljena klasika, ki izvira iz Francije?

Šanson je po eni strani več kot sto let stara klasika, ki je šla skozi različne razvojne faze. Pravzaprav je bila iniciacijska razvojna faza precej dolga, zanj je bilo značilno izjemno kroženje novih idej v glasbi in umetnosti nasploh. Tako rekoč po vsem svetu so se mešali vplivi, rojevale nove oblike, novi žanri, ki so sproti dobivali imena. Francoski šanson je postal sinonim za šanson, a ne smemo pozabiti, kako močan je bil tudi nemški vpliv. Predvsem

pa je šanson, ko je dobil svoje ime, ostal živa umetnost. Obstal bi tudi brez Édith Piaf, a brez nje zanesljivo nikoli ne bi bil takšen, kot je.

Prav letošnji *La Vie en Rose* bo posvečen stoti obletnici rojstva Édith Piaf in bo hkrati preteklet minulih let festivala. V teh letih

se je nabralo kar nekaj presežkov, mar ne?

Na srečo je vse shranjeno v arhivih RTV Slovenija. Morda je največji presežek vseh teh let ta, da nam je uspelo ohraniti tisto najboljše. Da to ni tako samo po sebi umevno, dokazuje primer Ježka. Nekaj njegove zapuščine je izgubljeno, nekaj so jo rešili v zadnjem trenutku, nekaj je bilo odkritega v tem času ... Glede posameznih presežkov pa ... ti vedno nastanejo spontano, kot posledica dolgoročnega dela. Ne načrtujes jih, preprosto se zgodijo. In ko si jim priča, je čudovito.

Tudi letos boste imeli zanimive goste.

Veliko jih bo, saj bo letošnji dogodek vendarle v osnovi prelet skozi zadnjih petnajst let festivala. Trije gostje so iz tujine, in sicer francoska zveznica Chris Mouron, ki bo reinkarnirala Jacquesa Brela, iz Zagreba prihaja odlična igralka in vrhunska pevka Jasna Biliušić v vlogi Édith Piaf, Rade Šerbedžija pa je zadnji hip odpovedal udeležbo.

Gotovo se je v teh letih nabralo zanimivih anekdot.

Leta 2005 sem prosila Jureta Ivanušiča, da me zamenja, ker sem bila v času festivala tik pred porodom. Predhodno sem, kot vedno, pripravila program in skušala pripraviti Marka Breclja, da odpoje dva soneta kulturnega igralka in vrhunskega pevka Jasna Biliušić. Mislila sem, da sva se dogovorila.

Jure je napovedal *Cocktail*, Marko je prikorakal na oder z ogro-

mnim kovčkom, vzel iz njega fotoaparata in najprej pofotografiral občinstvo, vzel v roke kitaro in jim naznanil, da si je premislil. Odpel je seveda nekaj povsem drugega od songov iz *Cocktaila*. Občinstvo ga je sprejelo z navdušenjem. Breclj je pač Breclj.

Ze skoraj ponarodele anekdote imam tudi o Šerbedžiji. Vsakič se ne morem načuditi, ko mu uspe med seltvami iz države v državo na zemljevidu najti Ljubljano. Potuje z enega konca sveta na drugi, večkrat tudi brez mobilnika, iskali in izgubljali smo ga že po letališčih, vedno na veliko improvizira. Tokrat se očitno ni izšlo.

Zakaj ste se odločili, da bo to zadnji večer *La Vie en Rose*?

Café teater smo že ugasnili in zdaj je na vrsti še festival *La Vie en Rose*. Z obema smo sooblikovali naš kulturni prostor. Arhiv je shranjen v Nuku, ostali bomo prisotni kot produkcijsko telo, ne bomo pa več redno delovali. Moja pot je prehojena, delo dokončano in temu nimam več kaj dodati. Predajamo štafetno palico drugim, a močno dvomim, da se bo našel kdo, ki bi bil dovolj nor, da bi hotel prevzeti nase to breme v organizacijskem, produkcijskem in umetniškem smislu. To pomeni predvsem pustiti svoj ego pred vrati in se predano posvetiti drugim.

Svoj zadnji album sem izdala pred devetimi leti. To vam pove dovolj. Če se slučajno kdaj vrnejo časi, ko bo dobra glasba tudi popu-

Katero so prednosti take zasebne kulturne produkcije in katere so pomanjkljivosti?

Oboje, tako prednost kot pomanjkljivost, je, da smo bili dobri tam, kjer je najtežje in gneča najmanjša. To pomeni biti nekje med množičnostjo in institucionalno umetnostjo. Z malo dobre volje lahko kakovost postane množična, a žal je tudi obratno. Še posebej v času krize, ko se institucije zapirajo vase, ministrstva in občine prav tako, kot da se ne bi ravno v tej zlati sredini dobivala bitka, ki bi jo morala biti kulturna politika.

V dvajsetih letih sem producirala trideset predstav, ne pomnim več, koliko koncertov, kabaretov, pogovornih in literarnih večerov, in še festival *La Vie en Rose*. Preorali smo marsikatero ledino. Če si po vsem tem po dvajsetih letih Café teater ni zaslužil vsaj minimalne redne podpore in primernih prostorov, skratka, svojega mi-niaturnega odra, je tudi zato čas za slovo ali pa vsaj globok premislek in premor. No, vidite, to pa je največja pomanjkljivost take produkcije. Pa nam ni za ničemer žal in prav nič ne 'jamramo', le do konca ulice smo prispeli in se želimo posloviti športno, na vrhuncu!